

Täpp seinal

See võis vast olla tänavu jaanuari keskpaiku, kui ma pilku tõstes esimest korda seinal seda täppi nägin. Et kuupäeva kindlaks määrata, tuleb meenutada, mida tookord nähti. Nii näen ma nüüd vaimusilmas tuld; kollase valguse ühtlast kirmet raamatulehel; kolme krüsanteemi kaminasimsil ümmarguses klaaskausis. Jah, pidi olema talvine aeg ja me olime just teejoomise lõpetanud, sest ma mäletan, et suitsetasin sigaretti, kui pilgu tõstsin ja esimest korda seinal seda täppi nägin. Ma vaatasin läbi sigaretisuitsu üles ja mu silm jäi korraks pidama hõõguvatel sütel ning mulle meenus vana kujutluspilt kindlusetornis lehvivast tulipunasesest lipust ja punaste rüütlite rivist, kes kappavad üles mööda musta kalju äärt. Oli pigem kergendus, et täpi nägemine selle kujutluse katkestas, sest too on vana, automaatne kujutlus, võib-olla juba lapsepõlves kokku pandud. Täpp oli väike ja ümmargune, must täpp valgel seinal, umbes kuue või seitsme tolli kõrgusel kaminasimsist.

Kui varmalt meie mõtted uuele objektile koonduvad, seda veidi maad edasi viivad just nagu palavikuliselt heinakõrt vedavad sipelgad ja selle siis maha jätavad... Kui selle täpi oli seinal jätnud nael, ei saanud see olla mõeldud maali riputamiseks, vaid pidi olema miniatuuri jaoks – miniatuur daamist, kellel on valgeks puuderdatud lokid, puudritolmused põsed ja huuled kui punased nelgid. Muidugi võltsing, sest need inimesed, kellele see maja enne meid kuulus, valisidki pilte tõenäoliselt niimoodi: vana toa jaoks vana pilt. Sedasorti inimesed olid nad – väga huvitavad inimesed ja ma mõtlen neist väga tihti, ja veel nii veidrates kohtades, sest neid ei saa enam kunagi näha, kunagi ei saa teada, mis neist edasi sai. Nad tahtsid siit majast välja kolida selleks, et oma mööbel teise stiili vastu vahetada, nii ta ütles ja oli veel parajasti lisamas, et tema arvates peaksid kunsti taga olema ideed, kui meid lahku kisti, nii nagu reisija kistakse eemale vanast naisest, kes hakkab kohe teed kallama, ja noorest mehest, kes on just tabamas tennisepalli selle eeslinnavilla tagaaias, millest rongiga mööda kihutatakse.

Aga täpist rääkides – ma pole ikkagi päris kindel; ma ikkagi ei usu, et selle jättis nael: see on selleks liiga suur, liiga ümmargune. Ma võiksin ju püsti tõusta, aga kui ma ka tõuseksin ja seda vaataksin, on tõenäosus kümme ühe vastu, et ma ei saaks siiski midagi kindlat öelda; sest kui miski on kord valmis tehtud, ei saa keegi kunagi teada, kuidas see täpselt sündis. Oo! Armas aeg, elu müsteerium! Mõtte ebatäpsus! Inimkonna ignorants! Näitamaks, kui imevähe meil oma maise vara üle kontrolli on – milline juhuste jada on elu ka pärast kogu seda tsiviliseerumisprotsessi –, laske ma loen üles vaid mõned meie eluea jooksul kaduma jäänud asjad, alustuseks, mis paistab alati kõigist kadumistest kõige seletamatum – milline kass neid järeks, milline rott näriks – kolm kahvatusinist raamatukõitmisriistade karp. Siis veel linnupuurid, raudrõngad, terasuisud, kuninganna Anne'i aegne söekühvel, bagatellilaud, vantroel – kõik kadunud, ja juveelid ka. Opaalid ja smaragdud, nad leavad naerijuurte vahel. Mis rist ja viletsus see kõik küll on! Ime, et mul üldse riided seljas on, et ma praegu siin toeka mööbli keskel istun. Tõepoolest – kui üldse elu millegagi võrrelda, siis oleks see vuhisemine läbi metrootunneli kiirusel viiskümmend miili tunnis – ja maandumine teises otsas, ilma et juuksenõelagi oleks pähe jäänud! Ihualasti Jumala jalge ette paisatud! Kukerpallitame kākaskaela tooneliiliaväljadel nagu pruunis paberis pakid postkontori šahtis! Juuksed taga lehvimas nagu võidusõiduhobuse saba. Jah, see näib küll edasi andvat elu kiirust, seda lakkamatut raiskamist ja parandamist; kõik nii juhuslik, kõik nii umbropsu...

Aga pärast elu. Jämedate roheliste varte aeglane allatõmme, nii et kummuli pöörduv õiekarikas ujutab su üle lilla ja punase valgusega. Tõepoolest, kas ei peaks seal sündima samamoodi, nagu sünnitakse siin, abituna, kõnevõimetuna, suutmata oma pilku fokuseerida, kompides rohujuuri, hiiglaste varbaid? Mis aga puudutab vahetegemist, millised on puud, millised mehed ja naised, või kas sellised asjad on üldse olemas, siis selleni ei jõutaks enne kui oma viiekümne aasta möödudes. Ei oleks muud kui valguse ja varju alad, mida läbistavad

jämedad varred, ja mõnevõrra kõrgemal ehk ähmast värvi roosikujulised laigud – tuhmid roosad ja sinised –, mis muutuvad aja möödudes selgemaks, muutuvad – ma ei tea, milleks...

Ja ometi pole see täpp seinal üldsegi mitte auk. Selle võis tekitada isegi mingi ümar must ollus, näiteks suvest jäänud väike roosileht, ja mina, kes ma pole just kõige ontlikum perenaine – vaadake kas või tolmu kaminasimsil, tolmu, mis olevat Trooja kolm korda enda alla matnud, nii et hävimast keeldusid otsustavalt ainult potikillud, nagu võibki uskuda.

Puu akna taga koputab väga õrnalt klaasile... Ma tahan mõelda vaikselt, rahulikult, avaralt, et mind kunagi ei segataks, et ma ei peaks kunagi toolilt tõusma, tahan libiseda kergelt ühe asja juurest teise juurde, kohtamata vaenu ja takistusi. Tahan vajuda aina sügavamale ja sügavamale, kaugele pinnast ja selle kõvadest eraldiseisvatest faktidest. Las ma haaran esimesest mööduvast mõttest, et tasakaalu hoida... Shakespeare... Noh, tema käib sama hästi kui iga teine. Mees, kes istus otsustavalt tugitooli ja vaatas tulle, niimoodi – kuskilt väga kõrgest taevast sadas läbi tema vaimu lakkamatut mõttevihma. Ta nõjatas lauba käele ning inimesed, kes avatud uksest sisse kiiksid – sest see stseen peaks aset leidma suveõhtul – Aga kui igav see on, mingisugune ajalooromaan! See ei huvita mind karvavõrdki. Tahaksin saada pihku meeldiva mõttelõnga, lõnga, mis kaudselt mind ennast heas valguses näitaks, sest need on meeldivaimad mõtted ja väga sagedased isegi nende tagasihoidlike hiirekarva isikute peades, kes siiralt usuvad, et nad iseenda kiitmist kuulata ei armasta. Need pole mõtted, mis ennast otseselt kiidaksid, selles ongi nende ilu; need on sellised mõtted:

„Ja siis astusin tuppa minna. Nad rääkisid botaanikast. Ma ütlesin, et olin näinud Kingsway ääres vanal majaasemel prügihunnikus lille kasvamas. Seeme, ütlesin ma, pidi olema külvatud Charles I valitsusajal. Mis lilled Charles I ajal kasvasid?“ küsisin ma – (aga vastust ma ei mäleta). Võib-olla kõrged lilled lillade tupsudega. Ja nii see läheb. Kogu see aeg ehin ma mõttes enda kuju, armastavalt, salaja, mitte sellest varjamatult vaimustudes, sest sel juhul tabaksin ma end teolt ja sirutaksin kohemaid enesekaitseks käe raamatu järele. Tõepoolest, veider, kui vaistlikult kaitseb inimene oma kujutist ebajumalakummardamise ja muu säärase kohtlemise eest, mis teeksid selle naeruväärseks või originaalset liiga erinevaks, et seda enam uskuda saaks. Või ehk polegi see nii väga veider? See on väga oluline küsimus. Kujutage ette, et peegel puruneb, et kujutis kaob ja üleni metsasügavuste rohelistest ümbritsetud romantiline kuju lakkab olemast, jättes inimesest alles vaid selle kesta, mida näevad teised inimesed – milline umbne, lame, kiilas, esiletükkiv maailm sellest saaks! Maailm, mis ei kõlbaks elamiseks. Omnibussis ja metroos üksteisele otsa vaadates kaeme me peeglist, sellest tulebki udusus, klaasine läige meie silmis. Ning tuleviku romaanikirjanikele saab üha selgemaks, kui olulised need peegeldused on, sest muidugi pole peegeldusi üks, vaid peaaegu lõputu hulk; nimelt neid sügavusi nad avastavad, neid lummutisi jahivad, loobudes üha sagedamini kirjeldamast oma lugudes tõelust, pidades selle tundmist enesestmõistetavaks, nagu tegid kreeklased ja ehk isegi Shakespeare – aga need üldistused on täiesti väärtusetud. Piisab sõna enda sõjakast kõlast. See toob meelde juhtkirjad, ministrid – lausa terve klassi asju, millest lapsena võis mõelda kui asjadest iseeneses, standardasjadest, tõelistest asjadest, millest eemalduda võis vaid nimetu hukatusega riskides. Üldistused toovad kuidagi meelde Londoni pühapäeva, pühapäevapärastlõunased jalutuskäigud, pühapäevased lõunasöögid, aga ka selle, kuidas oli sobiv surnutest rääkida, rõivad ja kombat – nagu näiteks komme teatud kellaajani ühes toas koos istuda, kuigi see kellelegi ei meeldinud. Igal ajal oli oma reegel. Selle konkreetse ajajärgu reegel laudlinade jaoks nõudis, et need oleksid gobeläänkangast, mustriks väikesed kollased lahtrid, sellised, nagu võib näha fotodel kuninglike paleede koridorivaipadest. Teistsugused laudlinad polnud tõelised laudlinad. Kui vapustav ja samas imeline oli avastada, et need tõelised asjad, pühapäevased lõunasöögid, pühapäevased jalutuskäigud, maamajad ja laudlinad polnudki päris tõelised, olid õieti pooleldi lummutised, ja et hukatus, mis ähvardas neis kahtlejaid, polnud muud kui keelatud vabaduse maik. Huvitav, mis tuleb nüüd nende asjade, tõeliste standardasjade asemele? Võib-olla mehed, kui juhtute

olema naine; maskuliinne vaatepunkt, mis meie elu valitseb, mis seab standardeid, mis paneb paika „Whitakeri eesõiguste tabeli”, mis on pärast sõda vist paljude meeste ja naiste jaoks pooleldi lummutiseks saanud ja mis loodetavasti naerdakse peagi prügikasti, kuhu lummutised kuuluvadki, koos mahagonpuhvetite ja Landseeri reprobe, jumalate ja kuradite, põrgu ja muu taolisega, jättes meile kõigile keelatud vabaduse joovastava tunde – juhul kui vabadus on olemas...

Teatud valguses paistab see täpp seinal tegelikult seinast eenduvat. Samuti pole see täiesti ringikujuline. Ma pole päris kindel, aga see näib heitvat märgatavat varju, andes alust oletada, et kui ma seal sõrmega üle seina veaksin, siis peaks mu sõrm teatud punktis ronima üles ja tulema alla väikese sileda kalmukünka nõlvast, nagu nood kääpad Sussexi kriidiseljandikel, mis pidavat olema kas matuse- või laagripaigad. Neist kahest eelistaksin mina kalmukünkaid, eks ihkan minagi kõike raskemeelset nagu inglased ikka ja pean loomulikult mõelda jalutuskäigu lõpus murukamara all laotuvatest luudest. Kindlasti on sellest mõni raamat kirjutatud. Mõni vanavarahuviline on kindlasti need kondid üles kaevanud ja neile nime andnud... Huvitav, mis inimesed need vanavarahuvilised ka on? Küllap enamasti erukolonelid, kes juhivad siin eakad töölised künkatippu, uurivad mulla- ja kiviklompe ning astuvad kirjavahetusse naabruskonna kirikuõpetajaga – kirja avamine hommikusöögi ajal laseb tal end tähtsana tunda, nooleotste võrdlemiseks on aga tingimata tarvis üle riigi laiail pillatud väikelinnade vahet reisida – tarvidus, mis on meeltnööda nii neile kui ka nende eakatele abikaasadele, kes tahavad ploomimoosi keeta või kabinetti koristada, nii et neil on küllalt põhjust suurt küsimust – laager või kalm? – igavesti päevakorral hoida, samas kui kolonelile endale istub hästi filosoofiline rahu, millega ta mõlema variandi toetuseks tõendeid korjab. Tõsi, lõpuks kaldub ta uskuma pigem laagrihüpoteesi; ja vastuväiteid kohates on ta parajasti kirjutanud pamfleti, mille kavatseb kohaliku seltsi järgmisel koosolekul ette lugeda, kui rabandus ta jalust niidab ning tema viimased teadlikud mõtted ei viibi mitte naisel-lapsel, vaid laagril ja sellel nooleotsal, mis lebab nüüd kohaliku muuseumi vitriinis koos hiina naismõrtsuka jalalaba, käputäie Elizabethi-aegsete naelte, hulga Tudorite-aegsete savipiipude, Rooma-aegse potikillu ja veiniklaasiga, kust jõi kord admiral Nelson – tõestades tont teab mida.

Ei, ei, midagi pole tõestatud, midagi pole teada. Ja kui ma peaksin nüüdsama üles tõusma ja tegema kindlaks, et täpp seinal on tegelikult – mis ta olla võiks? – tohtu suure iidse, kakssada aastat tagasi seina taotud naela pea, mis on nüüd tänu paljude toatüdrukupõlvkondade visale nühhkimisele värvikihi alt nähtavale tulnud ning heidab esimese pilgu tänapäeva elule, nii nagu see paistab ühes valgete seintega toas kaminatule valgel – mis kasu ma sellest siis saaksin? Teadmisi? Mõtteainet? Ma oskan istudes sama hästi mõelda kui seistes. Ja mis on üldse teadmised? Kes on meie õpetatud mehed kui mitte nõidade ja erakute järeltulijad, kes koogutasid koobastes ja metsades, keetsid ravimtaimetõmmiseid, kuulasid üle karihiiri ja kirjutasid üles tähtede keelt? Ja mida vähem me neid austame, sedamööda kuidas me ebausku kahaneb, austus ilu ja vaimutervise vastu aga kasvab... Jah, sedasi võiks kujutleda üht väga meeldivat maailma. Vaikset avarat maailma, kus lilled on väljadel nii punased ja sinised. Maailma ilma professorite ja spetsialistide ja politseiniku profiiliga majapidajateta, maailma, millest mõte saaks läbi lõigata nagu kala oma uimega veest läbi lõikab, riivates vesirooside varsi, hõljudes liikumatult valgeid meremune täis pesade kohal... Kui rahulik on siin all, juuripidi maailma keskmes, vaadata üles läbi halli vee, mis vahel ootamatult läikleb, vahel peegeldab – kui ainult poleks Whitakeri almanahhi – kui poleks eesõiguste tabelit!

Ma pean püsti kargama ja ise järele vaatama, mis asi see täpp seal seinal tegelikult on – nael, roosi õieleht, pragu puidus?

Siin mängib loodus jälle oma vana enesealalhoiumängu. See mõttelõng, märkab ta, viib puhtakujulise energia raiskamiseni, isegi kokkupõrkeni tegelikkusega – sest kes suudaks „Whitakeri eesõiguste tabeli” vastu sõrmegi tõsta? Canterbury peapiiskopi järel tuleb

lordkantsler; lordkantsleri järel tuleb Yorki peapiiskop. Igaüks tuleb kellegi järel, selline on Whitakeri filosoofia; ja kõige tähtsam asi on teada, kes kelle järel tuleb. Whitaker teab, ja lohutagu see sind, annab Loodus nõu, mitte ärgu vihastagu; ja kui sind lohutada ei saa, kui sa pead selle rahuliku tunni lõhkuma, siis mõtle täpist seinal.

Ma saan Looduse mängust aru: ta ergutab meid tegutsema, et katkestada mõtted, mis ähvardavad erutada või piinata. Siit tuleb ilmselt meie kerge põlgus teoinimeste vastu – me eeldame, et nemad ei mõtle. Ometi pole midagi halba selles, kui keegi paneb oma ebameeldivatele mõtetele punkti, vaadates mingit täppi seinal.

Tõepoolest, nüüd, kui mu pilk on sinna kinnitunud, tundub mulle, nagu oleksin kinni haaranud meres ulpivast plangust; see on rahuldustpakkuv tõelusetunne, mis muudab need kaks peapiiskoppi ja lordkantsleri varjude varjudeks. Siin on midagi kindlat, midagi tõelist. Nii süütame keskõisest õudusunenäost ärgates kähku tule ja lamame vaikselt, jumaldades kummutit, jumaldades tahkeid kehi, jumaldades tõelust, jumaldades ebaisikulist maailma, mis tõestab, et eksisteerib veel midagi peale meie endi. Selles tahame me kindlad olla... Puit on meeldiv asi, millest mõelda. See tuleb puudest; ja puud kasvavad ja me ei tea, kuidas nad kasvavad. Aastate kaupa kasvavad nad meist väljagi tegemata aasadel, metsades, jõekallastel – puha asjad, millest meile meeldib mõelda. Lehmad vehivad puude all palavatel pärastlõunatel sabaga; puud värvivad jõed nii rohelisteks, et kui tiigikana vette sukeldub, tekib tunne, et pinnale tõustes peaksid ta suled üleni rohelised olema. Mulle meeldib mõelda kaladest, kes seisavad jões paigal, ninad vastuvoolu, nagu tuules lehvivad lipud, ja veemardikatest, kes jõesängis aegamisi mudakupleid üles tuhnivad. Mulle meeldib mõelda puust endast: kõigepealt puuolemise tihedast kuivast aistingust; siis räsivatest tormituultest; siis aeglaselt ja hõrgult immitsevast mahlast. Mulle meeldib mõelda ka puust talveöödel, kui see seisab tühjal väljal, kõik lehed tihedalt kokku keerdunud, kõik õrn kuu teraskuulide eest varjul, alasti mast maakeral, mis aina uperpallitab läbi öö. Kui vali ja veider võib tunduda linnulaul juunikuus; ja kui külmad putukate jalad, kui nad vaevaliselt mööda koorevagusid üles ronivad või hõredal rohelisel lehtedest varikatusel päikest võtavad ja teemandilõikeliste punaste silmadega otse ette vaatavad... Ükshaaval katkevad kiud mulla tohutu külma surve all, siis tuleb viimane torm, kõige ülemised oksad kukuvad alla ja puurduvad taas sügavale maasse. Sellegipoolest pole elu veel läbi; puul on miljon kannatlikku valvsat elu mitmel pool maailmas, magamistubades, laevades, sillutises, tahveldisena tubades, kus mehed ja naised pärast õhtusööki istuvad ja sigarete suitsetavad. See puu on täis rahulikke mõtteid, õnnelikke mõtteid. Ma tahaksin võtta igauhe neist eraldi – aga miski tuleb vahele... Kus ma olingi? Mille ümber see kõik keerles? Mingi puu? Jõgi? Kriidiseljandikud? Whitakeri almanahh? Tooneliiliaväljad? Ma ei mäleta midagi. Kõik liigub, langeb, libiseb, haihtub... Mateeria kohub ja murdub. Keegi seisab mu juures ja ütleb—

„Ma lähen ajalehte tooma.”

„Jah?”

„Kuigi mis kasu ajalehtede ostmisest ikka on... Mitte midagi ei juhtu. Neetud sõda; pagan võtaks seda sõda!... Aga ma ei saa siiski aru, miks meil tigu mööda seina roomama peaks.”

Aah, täpp seinal! See oli tigu.